

УСІА (о) 90 (4УКР)
З-171

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

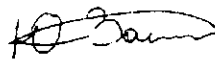
ЗАЙДОВИЙ ЮРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 796.032 (477)

**СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ
УТВОРЕННЯ Й ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ**

24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання і спорту

Львів – 2004.

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії і методики фізичного виховання у Львівському державному інституті фізичної культури Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Вацеба Оксана Михайлівна,
Львівський державний інститут фізичної культури,
доцент кафедри теорії і методики фізичного
виховання, проректор з наукової роботи і зовнішніх
зв'язків.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор
Демінський Олексій Цезарійович,
Донецький державний інститут здоров'я, фізичного
виховання і спорту при НУФВС, ректор, завідувач
кафедрі теорії фізичного виховання, олімпійського
спорту і освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Кудренко Анатолій Іванович,
Сумський державний педагогічний університет імені
А.С.Макаренка, перший проректор.

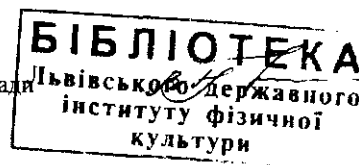
Провідна установа: Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра теорії і методики фізичного виховання,
Міністерство освіти і науки України, м. Рівне.

Захист відбудеться **10 грудня 2004 року** об 11 годині під час засідання спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного інституту фізичної культури за адресою: м. Львів, вул. Костюшка, 11.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного інституту фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка, 11).

Автореферат розіслано 9 листопада 2004 року

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

В.М. Трач

Міжнародна школа
Львів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Одним із важливих чинників суспільно-політичного, культурного, економічного становлення України як незалежної держави є формування національної структури спорту і, зокрема, Національного олімпійського комітету (НОК).

Утворення НОК України у 1990 році стало не тільки важливою подією для спортивного життя країни, а й знаменним чинником історичного розвитку держави.

Зауважимо, що в сучасній вітчизняній науковій та науково-популярній літературі, зважаючи на чималій масив ґрунтовних наукових досліджень у галузі теорії і методики олімпійського спорту (праці В.М.Платонова, С.І.Гуськова, М.М.Булатової, К.П.Сахновського, О.Ц.Демінського, В.Г.Алабіна, Л.П.Сергієнка, А.М.Лапутіна, Л.В.Волкова та ін.) й безперечно рівноцінність теоретико-методичних засад спортивної підготовки та освітньо-виховних завдань спорту, в останні роки в Україні непропорційно мало виконується наукових досліджень, присвячених філософським, історичним, соціальним питанням розвитку олімпійського руху. Відзначимо у цьому плані поодинокі дисертаційні дослідження, які тільки дотично торкаються означених питань: В.А.Старкова (1991) – з історії розвитку фізичної культури і спорту в Україні; Д.І.Голода (2000) – щодо організаційно-педагогічних аспектів розвитку олімпійських видів спортивної боротьби в Україні; О.В.Римар (2002) – з історії розвитку паралімпійського руху в Україні; М.М.Баки (1990), М.О.Олійника (2000), А.О.Кухтія (2002) – з історії розвитку організаційних основ фізкультурно-спортивного руху в Україні; С.І.Степанюк (2003) – з історії розвитку студентського спортивного руху в Україні; Ю.С.Козія (2000) – з історії розвитку спортивного руху в українській діаспорі. Відзначимо також такі видання, як “Золоті сторінки олімпійського спорту України” (за ред. І.Н.Федоренка); історичні нариси щодо розвитку олімпійського руху окремих регіонах України (Сумщина – А.І.Кудренко, Г.Ю.Сапожников (1992); Прикарпаття – Б.Савчук (1997), Б.Є.Трофим’як (1997, 2001); Закарпаття – В.В.Федак (1994); Поділля – Я.Л.Кулик (1996, 2001), Лозовський І.Р. (2002); Харківщина – Олійник М., Грот Ю., Епштейн Ю. (2002); Буковина – Ведмеденко Б., Гонжа М. (2000) тощо); науково-популярні нариси М.Сороки, А.Волошина, В.Драги, І.Заседи, М.Зубалія.

Водночас у Російській Федерації ще з початку 90-х рр. ХХ ст. активно розробляється наукова тематика з проблем олімпійського руху, історії розвитку олімпійських структур. Результатом цих досліджень є видання серії праць, присвячених формуванню та історії розвитку національних олімпійських структур у цій державі, ролі її представників у розвитку міжнародного олімпійського руху тощо (М.В.Антипова (1998); С.Ю.Баринів (1999);

НОК

К.Н. Ефременков (1998); Н.Ю. Мельникова, С.Н. Мягкова, В.А. Трескин (1999); В.В. Столбов, Л.А. Финогонова, Н.Ю. Мельникова (2001); О. Мильштейн (2001); Ю.Н. Юрьев (2002) та ін.).

Таким чином, дослідження суспільно-історичних і організаційних аспектів утворення і діяльності НОК України, зважаючи на більш як десятилітній період діяльності цієї структури (три олімпійських цикли), активні й дієві заходи лідерів українського спортивного руху 50-90-х років ХХ ст., успіхи спортсменів України на міжнародній олімпійській арені, є актуальною і практично значущою проблемою.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми 1.1.4 “Історико-методологічні засади розвитку української фізичної культури” Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр. Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України з номером державної реєстрації 0102U002641. Роль автора полягала в дослідженні окремих аспектів утворення та діяльності Національного олімпійського комітету України.

Об'єкт дослідження – розвиток олімпійського руху в Україні.

Предмет дослідження – суспільно-історичні та організаційні аспекти формування і діяльності Національного олімпійського комітету України.

Мета дослідження – виявити суспільно-історичні та організаційні засади формування й діяльності Національного олімпійського комітету України.

Завдання дослідження:

1. Дослідити історичні аспекти розвитку національних олімпійських комітетів та визначити їхнє значення у структурі міжнародного олімпійського руху.
2. Виявити та проаналізувати історичні передумови утворення Національного олімпійського комітету України.
3. Проаналізувати процес формування та основні напрями діяльності Національного олімпійського комітету України впродовж 1990-2004 рр.
4. Узагальнити суспільно-історичну роль та значення діяльності НОК України в процесах сучасного державотворення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: аналіз літературних джерел; опитування; системний аналіз; історичний метод; порівняльно-історичний метод; метод аналогій; елементи контент-аналізу та метод математичної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше у науково-інформаційний обіг введено архівні документи НОК України (1990 – 2004 рр.): матеріали сесій Генеральних асамблей, засідань Виконкому НОК України тощо; вперше у теорії олімпійського спорту з'ясовано генезис розвитку національних олімпійських комітетів як елементу міжнародної олімпійської

системи; проведено комплексний аналіз історичного розвитку національних олімпійських комітетів країн-членів Європейського олімпійського комітету; визначено суспільно-історичні передумови утворення Національного олімпійського комітету України; з'ясовано феномен українського національного відродження в спорті наприкінці 80-х – на початку 90 рр. XX ст.; визначено і проаналізовано організаційні аспекти діяльності Національного олімпійського комітету України (з 22 грудня 1990 року до червня 2004 року).

Доповнено дані про сучасні тенденції розвитку Національних олімпійських комітетів; доповнено й уточнено статистичну інформацію про українців-призерів Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор (1952 – 2004 рр.); розкрито роль української діаспори в процесах формування олімпійських структур в Україні; узагальнено напрямки діяльності Олімпійської академії України (1992 – 2004 рр.).

Практичне значення одержаних результатів. На основі проведеного дослідження обґрунтовано суспільно-історичні та організаційні засади формування та діяльності Національного олімпійського комітету України.

Основні положення дисертації подані у вигляді методичного посібника "Історико-політичні та організаційні аспекти формування і розвитку Національних олімпійських структур в Україні та країнах Європи" (2004 р.) і використані для доповнення змісту навчальної дисципліни "Історія фізичної культури" для студентів Львівського державного інституту фізичної культури, Івано-Франківського коледжу фізичного виховання, Львівського вищого училища фізичної культури.

За матеріалами дослідження підготовлено практичні рекомендації, які можуть бути використані у своїй діяльності громадськими організаціями спортивної сфери України.

Матеріали дисертації можуть бути використані при написанні навчальних підручників та посібників з історії та теорії олімпійського спорту, при розробці спецкурсів та спецсеминарів для студентів спеціалізованих вищих навчальних закладів України, для підвищення кваліфікації керівників регіональних олімпійських структур.

Результати проведених досліджень впроваджено у навчальний процес Львівського державного інституту фізичної культури, Івано-Франківського коледжу фізичного виховання, Львівського вищого училища фізичної культури, у практику діяльності відділення Національного олімпійського комітету України у Львівській області, Львівського обласного управління з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, про що свідчать відповідні акти (від 24.05.2004; 5.05.2004; 15.06.2004; 30.04.2004; 27.05.2004).

Особистий внесок автора полягає у виявленні, аналізі, узагальненні й систематизації фактологічного матеріалу про розвиток національних

олімпійських структур у світі та Україні, отриманого з опублікованих джерел, архівних матеріалів НОК України, бесід з колишніми і теперішніми керівниками Національного олімпійського комітету та Олімпійської академії України.

У працях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта полягає у джерелознавчому історіографічному аналізі; визначенні передумов утворення НОК України, особливостей розвитку національних олімпійських організацій у пострадянських країнах, з'ясуванні ролі західної української діаспори в процесах формування олімпійських структур в Україні.

Апробація результатів дисертації. За матеріалами дисертації виголошено доповіді на III Міжнародній науковій конференції „Студент, наука і спорт у XXI сторіччі” (Київ, 2002), на Міжнародних наукових конференціях „Молода спортивна наука України” (Львів, 2002-2004), на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Шляхи оптимізації вищої фізкультурної освіти в Україні” (Дніпропетровськ, 2003) та представлено матеріали на VI міжнародному науковому конгресі „Сучасний олімпійський спорт і спорт для всіх” (Варшава, 2002); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Фізична культура, спорт, та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація” (Миколаїв, 2002); на V міжнародній науковій конференції “Фізична культура спорт та здоров'я” (Харків, 2003), на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу та засіданнях наукового гуртка аспірантів Львівського державного інституту фізичної культури (2002 – 2004).

Публікації. Результати дисертаційної роботи відображено у методичному посібнику, 9 публікаціях, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України. 6 публікацій виконано самостійно.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел і 28 додатків. Текст дисертації, викладений на 204 сторінках друкованого тексту, містить 8 таблиць та 9 рисунків. Перелік використаних джерел налічує 206 найменувань, з яких 21 іноземних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт та предмет дослідження, мету, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення роботи, а також особистий внесок здобувача, вказано сферу апробації результатів виконаних досліджень.

У першому розділі „**Національні олімпійські комітети як важлива складова розвитку сучасного олімпійського руху**” проаналізовано організаційну структуру сучасного олімпійського руху; історичні аспекти розвитку національних олімпійських комітетів у країнах Європи; загальні

принципи Олімпійської хартії щодо діяльності національних олімпійських комітетів; нормативно-правову базу утворення НОКів.

У сучасному спорті національні олімпійські комітети є важливим елементом міжнародного олімпійського руху. В європейських країнах НОКи починають утворюватися ще до початку проведення Ігор I Олімпіади (табл. 1).

Таблиця 1

**Національні олімпійські комітети, створені у країнах Європи
перед Іграми I Олімпіади**

Дата створення	Країна	Назва національного олімпійського комітету
23 червня 1894 р.	Франція	Олімпійський комітет Франції
24 листопада 1894 р.	Греція	“Олімпійський комітет ігор” у Греції
13 грудня 1895 р.	Німеччина	“Комітет для участі Німеччини в Олімпійських іграх 1896 року в Афінах”
1895 р.	Угорщина	Національний олімпійський комітет Угорщини
січень 1896 р.	Австрія	“Австрійський комітет для Олімпійських ігор в Афінах”

Процес формування НОКів як елементу міжнародної олімпійської системи тривав з кінця XIX ст. – до першої чверті XX ст. Геополітичні інтереси найвпливовіших країн Європи здебільшого не сприяли утвердженню цінностей олімпізму. Інколи Міжнародний олімпійський комітет, залежно від політичної ситуації, особистих зв'язків чи симпатій його керівників, використовував у своїй діяльності „подвійні стандарти” щодо участі окремих націй в олімпійському русі. Таким чином, політичні чинники сприяли активізації або гальмували розвиток олімпійського руху в окремих країнах.

Серед новітніх тенденцій розвитку національних олімпійських комітетів зазначимо посилення впливу НОКів на розвиток міжнародного олімпійського руху; закріплення за НОКами функцій керівництва та координації діяльності громадських організацій спортивної сфери в межах країни; активізацію маркетингової політики та істотне залучення позабюджетних коштів для виконання статутної діяльності; співпраця НОКів для вирішення глобальних проблем розвитку олімпійського руху.

У другому розділі „**Організація та методи дослідження**” подано тлумачення основних термінів та понять, дотичних до теми дослідження; описано організацію дослідження; розкрито систему взаємодоповнюючих методів, адекватних об'єкту і предмету, меті та завданням дослідження.

Дисертаційне дослідження проводилося на теоретичному рівні й виконувалося трьома етапами.

На першому етапі дослідження (2002-2003 рр.) вивчалися літературні джерела і нормативна база із означеної проблематики і обиралася методологія дослідження. Було проаналізовано питання щодо місця національних олімпійських структур в міжнародній системі спорту, особливостей функціонування олімпійського руху в колишньому СРСР та сучасній Україні. Основним методом дослідження на першому етапі роботи був аналіз і узагальнення наукової, науково-методичної, науково-популярної літератури, періодики, статистичних та інших інформаційних документів.

Під час роботи досліджено фонди наукових бібліотек України (Національної бібліотеки України ім. І. В. Вернадського; бібліотеки Національного університету фізичного виховання і спорту; Львівської обласної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України; Наукової бібліотеки Львівського Національного університету імені Івана Франка; бібліотеки Львівського державного інституту фізичної культури). Проаналізовано архів Національного олімпійського комітету України, зокрема матеріали сесій Генеральної асамблеї НОК України за 1990 – 2003 роки, опрацьовано звіти президентів НОК, протоколи засідань Виконкому НОК. Дослідження також проводилося у фондах музею спортивної слави України (м. Київ). Упродовж усього дослідження вивчалась інформація, яка з'являлася на офіційному сайті НОК України (www.noc-ukr.org) та в друкованому органі НОК – журналі “Олімпійська арена”, а також на сайтах Міжнародного олімпійського комітету (www.olympic.org), Європейського олімпійського комітету (www.eurolympic.org). Нами було проведено поштове опитування і бесіди з колишніми віце-президентами Національного олімпійського комітету України – В. Куликом, М. Герциком, Генеральним секретарем НОК України В. Герашенком, першим та другим президентами Олімпійської академії України – проф. В. Запорожановим та А. Єфімовим, столичними та регіональними лідерами олімпійського руху – С. Матвеевим (м. Київ), А. Кудренко (м. Суми), С. Філем (м. Харків), В. Лабскіром (м. Харків), О. Демінським (м. Донецьк), С. Єрмаковим (м. Харків), С. Родаком (м. Львів), керівником сектору діловодства, контролю та перекладів НОК, олімпійською чемпіонкою Л. Коломієць та іншими авторитетними особами в сфері управління олімпійським рухом України.

На другому етапі дослідження (2003 рік) було проаналізовано історико-методологічні засади формування і розвитку олімпійського спорту в світі, сучасний стан і умови його функціонування на міжнародному та національному рівнях.

Отримані дані підтвердили важливість і необхідність розвитку громадської гілки управління олімпійським спортом у країні.

При проведенні дослідження застосовано аналіз і узагальнення літературних джерел, нормативних і регламентуючих документів, узагальнення досвіду практичної діяльності, метод спостережень, анкетне опитування і особисті бесіди з фахівцями галузі олімпійського спорту, активними діячами олімпійського руху України останнього десятиріччя та колишніми президентами Олімпійської академії України.

На третьому етапі дослідження (2004 р.) було узагальнено суспільно-історичну роль та значення діяльності НОК України, проаналізовано сучасні проблеми та тенденції розвитку олімпійського руху в Україні, підготовлено текст дисертації, здійснювалося впровадження результатів дослідження у практику.

У третьому розділі **„Передумови утворення Національного олімпійського комітету України”** проаналізовано передумови утворення НОК України. Серед чинників, які слугували суспільно-історичною основою для утворення Національного олімпійського комітету України, виділимо такі:

- національне відродження в Україні в кінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття, виразна орієнтація спортивного активу України на незалежність українського спорту;
- неабиякий авторитет українського спорту на міжнародній арені; успішні виступи представників України на Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх (1952 – 1992);
- суперечність між тренерами, спортсменами УРСР з керівництвом Олімпійського комітету СРСР щодо розвитку олімпійського руху в республіці;
- заходи української діаспори щодо самостійності українського спорту 60-90-років ХХ ст.;
- вплив друкованих засобів масової інформації України на утворення НОК наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття.

У роботі з науково-історичної позиції досліджено діяльність альтернативного НОК – Українського національного олімпійського комітету (УНОК), який діяв з жовтня 1990 по вересень 1991 року і певним чином вплинув на формування олімпійських структур в Україні (емблема УНОК представлено на рис. 1). Утворення УНОК у 1990 році активізувало процеси формування Національного олімпійського комітету України, який отримав загальнодержавне визнання.

Загалом, оцінюючи весь історичний період боротьби за утворення Національного олімпійського комітету України, зазначимо, що ця подія виявилась можливою завдяки демократизації суспільно-політичного життя у Радянському Союзі у другій половині 80-х років ХХ ст. й активізації процесів національного відродження в Українській РСР.

Рис. 1. Емблема Українського національного олімпійського комітету (1990 рік)

У четвертому розділі „Характеристика діяльності Національного олімпійського комітету України (1990 – 2004 роки)” на підставі вивчення офіційних документів, бесід проаналізовано діяльність Національного олімпійського комітету України з 1990 до 2004 року.

Важливою датою в історії Української держави і спортивної галузі було створення 22 грудня 1990 року Національного олімпійського комітету України. Утворення НОК України було однією з перших подій в „параді суверенітетів” НОКів колишніх республік СРСР (табл. 2)

Таблиця 2

Утворення національних олімпійських комітетів у республіках європейської частини колишнього СРСР

№ з/п	Рік утворення (відновлення) НОК	Країна
1.	1922 (1988)	Латвія
2.	1922 (1988)	Литва
3.	1923 (1989)	Естонія
4.	1911 (1989)	Російська Федерація
5.	1989	Грузія
6.	1990	Україна
7.	1991	Білорусія
8.	1991	Вірменія
9.	1991	Молдова
10.	1992	Азербайджан

У таблиці 3 подано найбільш важливі дати періоду формування НОК України.

Таблиця 3

Важливі дати періоду формування НОК України

Дата	Подія
22 грудня 1990 року	Сформовано НОК України
6 березня 1991 року	НОК України зареєстровано в Міністерстві юстиції УРСР
9 березня 1992 року	НОК України отримав тимчасове визнання від Міжнародного олімпійського комітету
24 вересня 1993 року	НОК України отримав постійне визнання від Міжнародного олімпійського комітету

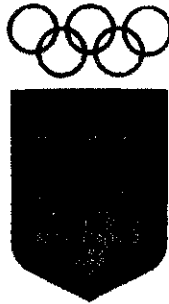
У дисертаційному дослідженні проаналізовано співпрацю спортивного керівництва України із західною діаспорою з початку 90-х рр. XX ст. Надана громадськими структурами української діаспори США, Канади, Австралії організаційна і фінансова допомога виявилася вчасною й морально важливою в період організації національних олімпійських структур в Україні, незважаючи на конкретні суми матеріальної допомоги.

Діяльність НОК України ми досліджували за такими напрямками:

- формування Національного олімпійського комітету України як всеукраїнської громадської організації;
- символіка і традиції НОК України;
- міжнародна діяльність НОК України;
- співпраця НОК України з державними органами управління;
- співпраця НОК України із засобами масової інформації;
- організація економічного забезпечення діяльності НОК;
- діяльність НОК щодо організації участі команд України в міжнародних олімпійських змаганнях;
- діяльність президентів НОК України.

Одним із головних аспектів діяльності будь-якого НОК є представництво національного спорту на міжнародному рівні. Зважаючи на відсутність належного досвіду в міжнародних відносинах загалом, так і в сфері спорту зокрема, керівникам спортивних структур України на початку 90-х років XX ст. довелося докладати чималих зусиль для налагодження зарубіжних контактів. Основними труднощами при цьому були відсутність попереднього досвіду, незнання іноземних мов, матеріальні проблеми.

Період формування Національного олімпійського комітету України характеризувався розробкою емблеми, гімну, почесних нагород. Емблему НОК України було затверджено 15 червня 1992 року (рис. 2). У 1992 році поет Юрій Рибчинський і композитор Геннадій Татарченко написали пісню “Олімпійська величальна”, яка стала гімном НОК України. Починають з’являтися певні ритуали і традиції.

Рис.2. Емблема Національного олімпійського комітету України

Виділимо такі напрями співпраці НОК України з різними закордонними організаціями:

- з організаціями, які є складовими частинами міжнародної олімпійської системи (Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародні спортивні федерації, НОКи інших держав та їх об'єднання, організаційні комітети Олімпійських ігор тощо);
- з міжнародними неспортивними організаціями (ООН, Рада Європи, ЮНЕСКО);
- з українськими спортивними діаспорними організаціями.

На початку 90-х рр. XX ст. Національний олімпійський комітет і спортивні федерації перебували у стадії формування і організаційного оформлення. Тому розвиток олімпійського спорту в Україні майже повністю залежав від державних структур. На поч. XXI ст. НОК України у своїй діяльності також орієнтується на співпрацю з державними органами керівництва спортивною галуззю в Україні.

Підкреслимо, що утворення НОК у 1990 році співпало з надзвичайно складним в економічному аспекті періодом в історії України. Економічна криза у державі та відсутність досвіду самостійної діяльності серед членів НОК унеможлилювали самодостатність у процесах фінансування. Забезпечення діяльності НОК України взяв на себе Держкомспорт України, що стало однією з причин поєднання керівних посад у цих двох організаціях Валерієм Борзовим. Така тенденція збереглася і за керівництва НОКом Іваном Федоренко.

Всього за чотирнадцятилітню історію діяльності НОК України діяло три його президенти (табл. 4). За період їхнього керівництва було організовано діяльність НОКу, вдалося одержати визнання Міжнародного олімпійського комітету, здійснено перші виступи української команди на Іграх Олімпіад і зимових Олімпійських іграх.

Таблиця 4

Президенти НОК України (1990 – 2004 роки)

Ім'я, прізвище	Період перебування на посаді
Валерій Борзов	1990 – 1998 рр.
Іван Федоренко	1998 – 2002 рр.
Віктор Янукович	2002 – по теперішній час

Важливою складовою розвитку олімпійського руху в державі та діяльності НОК України є Олімпійська академія України (ОАУ) (емблема представлено на рис. 3). На Олімпійську академію України покладено виконання освітніх завдань, які зазначені у статуті НОК України.

Рис.3. Емблема Олімпійської академії України

Серед основних напрямів діяльності Олімпійської академії України нами визначено такі:

- організація роботи Олімпійської академії;
- участь в організації наукових заходів;
- поширення олімпійської освіти;
- видавнича діяльність;
- міжнародні контакти;
- діяльність регіональних представництв.

Загалом у дослідженні зроблено спробу комплексно в історичному аспекті проаналізувати діяльність національної олімпійської структури в Україні.

У п'ятому розділі „Аналіз та узагальнення результатів дослідження” міститься узагальнююча інформація щодо місця Національних олімпійських комітетів у структурі сучасного олімпійського руху, а також сучасних тенденцій у їх розвитку. Узагальнено відомості про діяльність Національного олімпійського комітету України і Олімпійської академії України, виділено перспективні напрями в їх діяльності.

В практичних рекомендаціях на основі всебічного аналізу розвитку національних організацій олімпійського руху у світі та в Україні зроблено певні пропозиції щодо вдосконалення діяльності структурних елементів олімпійського руху в Україні. Практичні рекомендації можуть бути використані громадськими спортивними організаціями України, які належать до олімпійського руху: Національними федераціями з видів спорту, фізкультурно-спортивними товариствами, спортивними клубами тощо. Серед основних рекомендацій зазначимо такі: узгодження організаційної структури національної установи зі структурою відповідних міжнародних організацій; проведення діяльності щодо делегування українських представників на керівні посади у відповідних міжнародних спортивних організаціях; активізація участі у різних міжнародних фінансових програмах; проведення власної маркетингової діяльності; налагодження співпраці з українськими організаціями в діаспорі тощо.

Серед шляхів подальших перспективних наукових досліджень, пов'язаних з обраною тематикою, зазначимо такі: впровадження програм олімпійської освіти у навчальні заклади, вдосконалення роботи організацій олімпійців-ветеранів, аналіз участі спортсменів України в Олімпійських іграх, аналіз розвитку системи олімпійського спорту в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Всебічний аналіз наукової літератури вітчизняних і зарубіжних вчених, різноманітних правових та інших офіційних документів, сучасних інформаційних джерел та матеріалів періодичних видань дає підстави стверджувати, що проблематика діяльності національних олімпійських комітетів висвітлена в науково-методичній думці недостатньо, незважаючи на чималу кількість фундаментальних досліджень в теорії олімпійського спорту і важливість олімпійського руху в суспільному житті держави. Бракує ґрунтовних досліджень з історії розвитку олімпійського руху в Україні, особливостей формування організаційних економіко-правових та інших основ функціонування олімпійського спорту, праць, у яких би висвітлювалися ідейно-філософські аспекти олімпійського руху, олімпізму, олімпійської освіти тощо.

2. Перші Національні олімпійські комітети почали виникати наприкінці XIX століття після відродження олімпійського руху. Їх діяльність була тимчасовою і полягала, насамперед, у представництві спортсменів певної країни на Іграх Олімпіад. Після завершення Ігор НОКи в кінці XIX – поч. XX ст. припиняли свою діяльність. Формування національних олімпійських комітетів як елементу міжнародної олімпійської системи завершилося в період між світовими війнами.

Розвиток національних олімпійських структур у межах країни в першій чверті XX ст. залежав від активності окремих осіб (у малих країнах Європи ця

тенденція збереглася до другої половини ХХ ст.). Упродовж усього періоду розвитку сучасного міжнародного олімпійського руху на діяльність національних олімпійських структур у країнах Європи великою мірою впливали геополітичні інтереси найвпливовіших держав континенту. Великі європейські країни – Австро-Угорщина, Росія, СРСР – визначали розвиток олімпійського руху народів, які належали до їх складу. У країнах Європи з тоталітарним режимом – Італії, Німеччині, СРСР та його державах-сателітах національні олімпійські структури використовувалися у системі пропаганди пануючого устрою.

На сучасному етапі розвитку олімпійського руху значення Національних олімпійських комітетів зросло як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях. Після утворення континентальних та світових об'єднань НОКів вдосконалилась співпраця олімпійських комітетів із вирішення проблем олімпійського руху, покращилася координація їх діяльності, збільшився вплив на Міжнародний олімпійський комітет. В окремих країнах Європи (Голландія, Данія, Норвегія, Ісландія) НОКи перебирають на себе керівні та координуючі функції у громадській сфері розвитку спорту. Зберігаються тенденції залучення на керівні посади в НОКах членів королівських родин, посадових осіб державного управління, влади, бізнесменів, політиків.

3. Національний олімпійський комітет України було створено 22 грудня 1990 року як результат довготривалого історичного процесу, спрямованого на досягнення самостійності українського спорту. Ця подія стала можливою в результаті впливу комплексу чинників, які створили необхідні суспільно історичні передумови. Утворення НОК України у 1990 році було зумовлено низкою факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру, серед яких:

- національне відродження в Україні в кінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття, виразна орієнтація спортивного активу України на незалежність українського спорту;
- неабиякий авторитет українського спорту на міжнародній арені; успішні виступи представників України в Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх (1952 – 1992 рр.);
- суперечність між тренерами, спортсменами УРСР з керівництвом Олімпійського комітету СРСР щодо розвитку олімпійського руху в республіці;
- заходи української діаспори щодо самостійності українського спорту 60-90-років ХХ ст.;
- роль друкованих засобів масової інформації України у період утворення НОК наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття.

Вбачаючи, що процеси децентралізації неможливо було призупинити, керівництвом ОК СРСР було зроблено спробу зберегти керівну роль цієї

організації, надавши деяку автономію у вирішенні проблем розвитку олімпійського руху республікам. Однак вимоги повної самостійності українського спорту активно підтримувалися українським суспільством. Результатом цього стало скликання в грудні 1990 року Асамблеї засновників та утворення НОК України на засадах повної незалежності.

4. Важливою подією в історії олімпійського руху стало проведення Асамблеї засновників НОК України, де ухвалено рішення про його створення 22 грудня 1990 року. Ця подія відбулася за сприятливих суспільно-політичних обставин і за підтримки української громадськості, спортсменів, тренерів, функціонерів. Україна не була лідером у творенні національних олімпійських структур серед республік колишнього СРСР. НОКи до 1990 року було створено в Естонії, Латвії, Литві, Грузії, Російській Федерації. Остаточне визнання з боку Міжнародного олімпійського комітету НОК України отримав у 1993 році. З 1994 року спортсмени України виступають самостійною командою на Олімпійських іграх.

5. Формування організаційної структури НОК України тривало упродовж перших десяти років його діяльності. З 1990 по 2004 роки відбулося чотири звітно-виборні асамблеї. Кількісний склад НОК становить 130 – 150 осіб. Специфікою діяльності НОК України було поєднання президентами найвищих посад у громадській і державній гілках керівництва спортивною галуззю.

За перше десятиліття функціонування НОК України окреслилися різноманітні напрями діяльності цієї важливої як для сфери спорту, так і для державного розвитку структури. Серед найуспішніших напрямків діяльності НОК відзначимо такі: міжнародне співробітництво, співпраця із засобами масової інформації. Зазначимо, що НОК України наприкінці 90-х років ХХ ст. вдалося сформувати вдалу систему фінансового забезпечення своєї діяльності. Налагоджено співпрацю з групою постійних спонсорів, НОК активно бере участь у більшості фінансових програм і проектів “Олімпійської солідарності”.

Зазначимо, що на початку 90-х рр. ХХ ст. сформовано олімпійську атрибутику НОК України, з’явилися національні олімпійські ритуали і традиції.

Виконання освітніх і виховних завдань олімпійського руху в Україні покладено на Олімпійську академію України.

6. Утворення Національного олімпійського комітету України мало неабияке історичне значення для українського спорту. Наслідком утворення цієї організації стала можливість самостійного керівництва розвитком олімпійського руху в країні, безпосередніх контактів з Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародними спортивними федераціями та участі самостійними командами в Олімпійських іграх. Переважна більшість українських спортсменів одержала змогу виступати на міжнародних змаганнях найвищого рівня. Україна отримала право самостійно розпоряджатися коштами, отриманими за програмою “Олімпійської солідарності”, укладати

контракти зі спонсорами, а одержані кошти спрямовувати на розвиток спорту в державі.

Самостійна участь України в Олімпійських іграх є одним із атрибутів сучасної незалежної країни. Успішна участь збірних команд України в олімпійських змаганнях має велике політичне значення, оскільки є гідною міжнародною презентацією молодого Українського держави.

Утворення Національного олімпійського комітету України є прикладом об'єднання провідних громадських, спортивних та політичних діячів навколо ідеї незалежності українського спорту. А в сучасних умовах діяльність НОК України є одним із важливих чинників подальшої розбудови Української держави.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Зайдовий Ю. Історико-політичні та організаційні аспекти формування і розвитку Національних олімпійських структур в Україні та країнах Європи. – Л.: Українські технології, 2004. – 176 с.
2. Зайдовий Ю. Особливості технології підрахунків здобутків олімпійців України в період 1952-1990 років// Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. – Л.: Панорама, 2002. – Вип. 6. – Т. 1. – С.36 – 39.
3. Зайдовий Ю. Олімпійська академія України як складова міжнародної системи олімпійської освіти // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. – Л.: Українські технології, 2003. – Вип. 7. – Т. 1. – С.184 – 189.
4. Зайдовий Ю. Особливості входження України в міжнародний олімпійський рух (на прикладі участі в Іграх XXV Олімпіади 1992 року) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць за ред. С.С. Єрмакова. – Х.-Л.: ХДАДМ (ХХІІІ), 2003. - №15. – С. 159-163.
5. Зайдовий Ю. Історичні аспекти формування національних олімпійських комітетів у країнах Європи в кінці XIX – поч. XX ст.// Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. – Л.: Українські технології, 2004. – Вип. 8. – Т. 4. – С.145 – 149.
6. Вацеба О., Зайдовий Ю. Роль Західної української діаспори в розбудові системи олімпійського руху в Україні // Спортивний вісник Придніпров'я: Зб. наук. праць за ред. В.Г.Савченко. – Д.: ДДІФК, 2003. – С. 6 – 8.
7. Зайдовий Ю. Специфіка розвитку олімпійського руху в Україні в перші роки державної незалежності// Студент, наука і спорт в XXI сторіччі: Матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції студентів. – К.: Олімпійська література, 2002. – С. 11 – 13.

8. Вацеба О., Зайдовий Ю. Передумови утворення НОК України // Фізична культура, спорт та здоров'я – нова епоха, нова генерація: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв: МДПУ, 2002. – С. 24 - 28.
9. Зайдовий Ю. Національні олімпійські комітети як важлива складова структури сучасного олімпійського руху // Фізична культура, спорт та здоров'я: Матеріали V Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. – Харків: ХДАФК, 2003. – С. 7.
10. Кулик В., Вацеба О., Зайдовий Ю. Особенности формирования и развития национальных олимпийских структур на постсоветском пространстве // Modern Olympic Sport and Sport for All: Sixth International Congress. – Warsaw: Scientific publishers PWN, 2002. – P. 13 – 14.

АНОТАЦІЇ

Зайдовий Ю.В. Суспільно-історичні та організаційні аспекти утворення й діяльності Національного олімпійського комітету України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт. – Львівський державний інститут фізичної культури, Львів, 2004 рік

Дисертацію присвячено суспільно-історичним та організаційним аспектам утворення й діяльності Національного олімпійського комітету України. Розглянуто причини виникнення, формування та значення національних олімпійських комітетів у структурі міжнародного олімпійського руху.

Мета дослідження – виявити суспільно-історичні та організаційні засади формування й діяльності Національного олімпійського комітету України.

Об'єкт дослідження – розвиток олімпійського руху в Україні. Предмет дослідження – суспільно-історичні та організаційні аспекти формування і діяльності Національного олімпійського комітету України.

У дослідженні проаналізовано діяльність Національного олімпійського комітету України від часу його утворення (22 грудня 1990 року) по 2004 рік.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше у науково-інформаційний обіг введено архівні документи НОКу України; з'ясовано генезис розвитку національних олімпійських комітетів як елементу міжнародного олімпійського руху; визначено суспільно-історичні передумови утворення Національного олімпійського комітету України; визначено і проаналізовано організаційні аспекти діяльності Національного олімпійського комітету України (з 22 грудня 1990 року до червня 2004 року). Показано роль української діаспори в процесах формування олімпійських структур в Україні; узагальнено діяльність Олімпійської академії України (1992 – 2004 рр.).

Ключові слова: національний олімпійський комітет, олімпійський рух в Україні, утворення національних олімпійських структур, суспільно-історичні, організаційні аспекти, передумови утворення.

Зайдовий Ю.В. Общественно-исторические и организационные аспекты образования и деятельности Национального олимпийского комитета Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01 – Олимпийский и профессиональный спорт. – Львовский государственный институт физической культуры, Львов, 2004.

Диссертация раскрывает проблемы формирования национальных олимпийских структур в Украине. Рассмотрено значение национальных олимпийских комитетов в структуре международного олимпийского движения.

Цель исследования – раскрыть общественно-исторические и организационные основы формирования и деятельности Национального олимпийского комитета Украины.

Объект исследования – развитие олимпийского движения в Украине. Предмет исследования – общественно-исторические и организационные аспекты формирования и деятельности Национального олимпийского комитета Украины.

В исследовании проанализирована деятельность Национального олимпийского комитета Украины со времени его образования (22 декабря 1990 года) по 2004 год.

Научная новизна исследования состоит в том, что впервые в научно-информационное обращение введены архивные документы НОК Украины; выяснен генезис развития национальных олимпийских комитетов как элемента международного олимпийского движения; определены общественно-исторические предпосылки образования Национального олимпийского комитета Украины; определены и проанализированы организационные аспекты деятельности Национального олимпийского комитета Украины (с 22 декабря 1990 года по июнь 2004 года). Показана роль украинской диаспоры в процессах формирования олимпийских структур в Украине; обобщена деятельность Олимпийской академии Украины (1992 – 2004 гг.).

Заметим, что нами была выделена группа факторов, которые оказались необходимой общественно-исторической основой для образования Национального олимпийского комитета Украины. Среди предпосылок создания НОК Украины мы выделили успешные выступления представителей Украины на Играх Олимпиад и звание олимпийских чемпионов, неудовлетворенность

БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
інституту фізичної
культури

тренеров, спортсменов Украины руководством Олимпийского комитета СССР по развитию олимпийского движения в республике; мероприятия украинской диаспоры для самостоятельности украинского спорта; значение печатных средств массовой информации Украины в период образования НОК в конце 80-х – в начале 90-х годов XX века; национальное возрождение в Украине в конце 80-х – начале 90-х годов XX века.

Укажем, что в нашем исследовании были подтверждены и дополнены данные о мероприятиях западной украинской диаспоры для обретения независимости олимпийского спорта в Украине.

В нашем диссертационном исследовании нами впервые была сделана попытка исследовать спортивные аспекты так называемого „национального возрождения“, которое охватило общественность Украины в конце 1980-х – в начале 1990 гг. Выявлено, что высокий уровень общественной активности, а также националистические настроения в обществе обеспечили общегосударственное одобрение образования НОК Украины.

Подчеркнем, что в нашей работе впервые с научно-исторической позиции исследована деятельность альтернативного НОК – Украинского национального олимпийского комитета, который действовал с октября 1990 по сентябрь 1991 года, и оценено его влияние на формирование олимпийских структур в Украине.

В четвертом разделе исследования проанализирована деятельность Национального олимпийского комитета Украины с 1990 по 2004 год. По материалам, полученным из официальных документов, личных бесед обобщены, существенным образом расширены, детализированы данные о деятельности НОК Украины.

Анализ функционирования Национального олимпийского комитета Украины осуществлялся на основе данных, полученных из официальных документов. Деятельность НОК Украины мы исследовали по таким направлениям: формирование Национального олимпийского комитета Украины как всеукраинской общественной организации; символика и традиции НОК Украины; международная деятельность НОК Украины; сотрудничество НОК Украины с государственными органами управления; сотрудничество НОК Украины со средствами массовой информации; организация экономического обеспечения деятельности НОК; деятельность президентов НОК Украины.

В нашем исследовании мы затронули изучение исторических аспектов деятельности Олимпийской академии Украины. Деятельность ОАУ была проанализирована по таким аспектам: организация работы олимпийской академии; участие в организации научных мероприятий; распространение олимпийского образования; издательская деятельность; международные контакты; деятельность региональных представительств.

В общем, в исследовании в историческом аспекте комплексно оценена деятельность национальных олимпийских структур в Украине.

Ключевые слова: национальный олимпийский комитет, олимпийское движение в Украине, образования национальных олимпийских структур, общественно-исторические, организационные аспекты, предпосылки образования.

Zaydoviy Y.V. Public, Historical and Organizational Aspects of Formation and Activity of National Olympic Committee of Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for candidate degree in physical education and sport in 24.00.01 speciality - Olympic and professional sport. - Lviv state institute of physical culture, Lviv, 2004.

The dissertation is dedicated to problems of formation of national Olympic organizations in Ukraine. The causes of originating, formation and value of National Olympic Committees are reviewed in frame of international Olympic movement.

The aim of research is to reveal public, historical and organizational fundamentals of formation and activity of National Olympic Committee of Ukraine.

The object of research is the development of Olympic movement in Ukraine. The subject of research is public, historical and organizational aspects of formation and activity of National Olympic Committee of Ukraine.

The scientific novelty of research is the fact of using for the first time the archive documents of NOC of Ukraine and its entering into the scientific and information reference; the genesis of development of national Olympic committees is clarified; the historical reasons of formation of National Olympic Committee of Ukraine are determined; the organizational aspects of National Olympic Committee of Ukraine activity (since December 22, 1990 till June, 2004) are analyzed.

In general, historical aspects of activity of national Olympic organizations in Ukraine are completely analyzed in research.

Key words: national Olympic committee, Olympic movement in Ukraine, formation of national Olympic organizations, historical aspects, reasons of formation.